

O RAZLIKOVANJU DANA OD DANA

Raul Dederen

SAŽETAK

O razlikovanju dana od dana

Što je Pavao imao na umu kad je u Rimljanima 14, 5.6. opisao savršenu kršćansku slobodu razlikovanja jednog dana od drugih ili da među njima ne treba praviti razlike? Je li se možda protivio svetkovanju subote, kao što to neki smatraju, i pokušavao dokazati da je „židovska subota“ bila „prikovana na križ“? Što je zapravo rekao kršćanskoj zajednici u Rimu?

Ključne riječi: *Subota; Židovska-subota; Eseni; ceremonijalne-subote*

„Netko razlikuje dan od dana, nekome je opet svaki dan jednak. Samo nek je svatko posve uvjeren u svoje mišljenje. Tko na dan misli, poradi Gospodina misli; i tko jede, poradi Gospodina jede: zahvaljuje Bogu. I tko ne jede, poradi Gospodina ne jede i – zahvaljuje Bogu.“ (Rim 14.5.6 – Jer. Biblija.)

Malo je poznato o početku ove kršćanske zajednice. Međutim, po svemu se čini da je oko 58. godine, kad je Pavao pisao ovu poslanicu, u Rimu postojala velika crkva, sastavljena, kao većina crkava, od mješavine židovskog i poganskog članstva (vidi Rim 1,13-16; 2,9.10.17; 11,13.31). „Kad je buknuo Neronovo progonstvo (oko 64.)“, piše C. H. Dodd, „kršćani u Rimu predstavljali su ‘veliko tijelo’ (1 Clem. VI,I), ‘golemo mnoštvo’ (Tacit, *Annals*, XV,44).“¹

Ulomak koji proučavamo dio je etičkog i praktičnog dijela Poslanice (pogl. 12–16). Ovaj odsjek, koji ne predstavlja novi razvoj Pavlove skice, proizlazi iz prvog glavnog dijela pisma (pogl. 1–11). Tema koja se ponavlja u prvom dijelu je opravdanje vjerom, opća grješnost čovjeka i univerzalna Božja milost. Tvrdnja koju razmatramo (14,5.6) pripada većem dijelu Poslanice, posvećenom isključivo primjeni kršćanskih istina na svakidašnji kršćanski život.

1 C. H. Dodd, *The Epistle of Paul to the Romans* (London, 1954), str. xvii-xx.

Neposredni kontekst

Bit će korisno pobliže razmotriti neposredni kontekst: „Slaboga u vjeri primajte lijepo, ali ne osuđujte mišljenja. Jedan naime vjeruje da smije sve jesti, a onaj koji je slab jede povrće. Neka onaj koji jede ne prezire onoga koji ne jede, a onaj koji ne jede, neka ne osuđuje onoga koji jede, jer ga je Bog primio. Tko si ti da sudiš tuđemu sluzi? On svojemu gospodaru stoji ili pada; a stajat će, jer ga Gospodin može podignuti.

Jer jedan razlikuje dan od dana, a drugi smatra sve dane jednakima: svatko neka je uvjeren za svoje mišljenje! Onaj koji pazi na dan, zbog Gospodina pazi; i koji jede zbog Gospodina jede, jer zahvaljuje Bogu. I koji ne jede, zbog Gospodina ne jede te zahvaljuje Bogu.“ (Redci 1-6, Šarić.)

Već površno čitanje Rimljanima 14 pokazuje da je u kršćanskoj zajednici u Rimu postojalo neslaganje u pogledu prehrane i praznovanje nekih dana. U stvari, predmet da „jedan razlikuje dan od dana“ umetnut je u tekst koji je čitav posvećen neslaganju koje je postojalo u rimskoj crkvi po pitanju jedenja mesa, *nasuprot* vegetarijanstva i apstinencije od vina (vidi retke 1 i 21).

U čemu je zapravo bio problem ostaje nejasno. Ali nakon što se pozabavimo s općenitijim elementima kršćanskog ponašanja, Pavao načine problem koji je izazivao zabunu u ovoj zajednici.² Kao u većini kršćanskih zajednica, prema riječima T. W. Mansona, došlo je do tenzija između „staromodnih“ i „emancipiranih“ ili „prosvijećenih“.³ U ovom posebnom slučaju „slabi“ su bili vegetarijanci, a „jaki“ su bili spremni jesti sve.

Tko su bili ovi asketici?

Postojala je sklonost da se odmah ukaže na kršćane iz židovstva koji su još uvijek pristajali uz sjene starozavjetnih zakona i čiji um još nije bio dovoljno utvrđen kao kod „slabil“ vjernika spomenutih u ovom odlomku. Međutim, trendovi prema asketizmu postojali su u poganstvu kao i u judaizmu.⁴ Oni koji su slijedili kult orfijskih misterija i pitagorejce, čini se da su bili vegetarijanci. Možda su i gnostičke tendencije prema asketizmu našle sljedbenike u Rimu.⁵ Ali one ne zadovoljava sve okolnosti. Kršćani u Rimu, kaže Pavao, stekli su naviku da skrupulozno poštuju određene dane, a ovaj običaj, koliko nam je poznato, nije prevladao ni u jednoj poganskoj sekci.

Takođe se čini teško zadržati mogućnost da je Pavao govorio o kršćanima iz židovstva koji su odbijali piti vino (r 21) i koji bi imali ozbiljne zamjerke o konzumaciji nečistog mesa koje su drugi u vjerništvu konzumirali. Judaizam nije odbacivao vino, osim za trajanja nekog zavjeta; a u Rimu „slaba“ braća nisu odobravali jedenja mesa uopće, uz prigovor koji nije bio utemeljen na Mojsijevom zakonu već na asketskim pobudama koje jedanaesto poglavlje Levitskog zakona nije poznavalo.⁶

2 Premda neki smatraju da Pavao na osnovu ranijeg iskustva daje jednostavno opći savjet (vidi na primjer William Sanday i Arthur C. Headlam, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*, 5. izd. [Edinburgh, 1958], str. 399-403, vjerujem s Emilom Brunnerom da je „u crkvi u Rimu došlo do određene podjele“ (*The Letter to the Romans* [Philadelphia, 1949], str. 114).

3 T. W. Manson, *Romans*, u *Peake's Commentary on the Bible*, Matthew Black, urednik. (London, 1964), str. 951.

4 Za popis većih skupina vidi Otto Michel, *Der Brief an die Römer*, 10th izd. (Göttingen, 1955), str. 297.

5 Hans Jonas, *The Gnostic Religion* (Boston, 1958), str. 33.

6 Većina vegetarijanaca u ono vrijeme suzdržavala se od jedenja mesa zbog metafizičkog shvaćanja svijeta.

Pošto su odbijali jesti sve meso, neki su pretpostavljali da bi razlog mogao biti isti kao onaj u Prvoj Korinćanima, naime, teškoća u nabavci mesa koje prije toga nije prineseno na žrtvu idolima.⁷ U stvari postoji uska veza između Rimljanima 14 s jedne i Prve Korinćanima 8 i 10 s druge strane.⁸ Ali Pavlova šutnja o idolima i demonima u Rimljanima 14, kao i spominjanje svetkovanja određenih dana, mnoge navodi na zaključak da u stvari nema prave paralele između ove dvije situacije.⁹

Isto je tako moguće da su oni, koji su se suzdržavali od mesa i vina, mogli biti kršćani židovskog podrijetla na koje je utjecao esenizam. Poznato je da je u to vrijeme u Rimu postojala velika židovska kolonija, i da su eseni nastojali postići višu svetost lišavanjem tijela od zadovoljavanja njegovih želja. Pošto je najvjerojatnije potekao iz farizejizma, esenizam je s njim imao dosta zajedničkog, premda se u mnogo čemu s njim nije slagao. Ne samo što je esen bio jako zaokupljen obrednom čistoćom, već je u svojoj težnji da pažljivo ispunjava razliku koju je Mojzije odredio u pogledu zakonitog i nezakonitog mesa, daleko nadmašio farizeje. Mnogi vjeruju da uopće nije pio vino niti doticao životinjsku hranu, bar povremeno.¹⁰

Manja primjedba, koja bi se odnosila na ovo predloženo rješenje, ukoliko je izneseno, ne slaže se s idejom da je esenizam u Rimu postojao kao stroga organizacija (što ne izgleda vjerojatno), ali da je postojao esenistički utjecaj u tamošnjoj židovskoj zajednici. To je moguće i takvo gledište u ovom slučaju ispunjava tri uvjeta. Eseni su bili Židovi i asketski orijentirani i svetkovali su određene dane. „Postoje dokazi“, piše F. F. Bruce, „da su se takve ‘baptističke’ zajednice našle u dijaspori kao i u Judeji. Židovska zajednica u Rimu, posebice, čini se da je sačuvala neke karakteristične elemente ovog ‘nekonformističkog’ judaizma – karakteristike koje su, kako to mnogi zaključuju iz Hipolitove *Apostolske predaje*, prenesene u rimsko kršćanstvo.“¹¹

O razlikovanju dana od dana

Po tom pitanju, u raspravi koja se odnosi na sukob u pogledu konzumiranja mesa nasuprot vegetarijanizmu, Pavao ubacuje još jedan predmet, naime o tome da se „razlikuje dan od dana“ (Rim 14,5 – Šarić). Ova izjava ne predstavlja neku posebnu teškoću što se njenog prijevoda

Većina kršćanskih vegetarijanaca danas to čine uglavnom radi ulaganja u dobro zdravlje. O značaju *koinos*, upotrijebljen u Rimljanima 14,14 vidi moj članak “On Esteeming One Day as Better Than Another,” AUSA 9 (January, 1971):20, bilješka 12.

7 Anders Nygren, *Commentary on the Romans* (Philadelphia, 1949), str. 442. Vidi. A. M. Hunter, *The Epistle to the Romans* (London, 1957), str. 117.

8 Za pobliže razmatranje ove povezanosti vidi moj članak (u bilješci 6), str. 21.

9 Vidi Adolf von Schlatter, *Gottes Gerechtigkeit*, 4. izd. (Stuttgart, 1965), str. 364.368; Michel, *op. cit.*, str. 256; Ernst Gaugler, *Der Romerbrief* (Zurich, 1952), 2:326.

10 Dok neki, na osnovi svitaka s Mrtvog mora, smatraju da su eseni koristili vino, drugi to smatraju nevjerovatnijim s obzirom na upotrebu riječi *tiros*; vidi J. van der Ploeg, *The Excavations at Qumran* (London, 1958), str. 212, i E. F. Sutcliffe, *The Monks of Qumran* (Westminster, Md., 1960), str. 110. Arheolozi su otkrili brojne ostatke kostiju u krčazima i dijelovima krčaga, životinjskih kostiju (uglavnom ovaca i koza) koje su bile kuhane ili pečene. Predmet rasprave je da li su to ostaci mesa životinja koje su služile za prehranu ili dokazi za žrtve koje su eseni smatrali da trebaju prinositi s obzirom na čistoću svoje zajednice; vidi Kurt Schubert, *The Dead Sea Community* (New York, 1959), str. 23; J. van der Ploeg, “The Meals of the Essenes,” *Journal of Semitic Studies* 2 (1957): 172; R. de Vaux, *Revue biblique* 63 (1956):73. 74.549. 550; W. R. Farmer, *IDB* (New York, 1962), 2:148.

11 F. F. Bruce, “‘To the Hebrews’ or ‘to the Essenes?’” *New Testament Studies* 9 (1962–1963):227.

tiče. Prevoditelji su je vjerno prenijeli. Ali, je li moguće odrediti koje je dane Pavao imao na umu kad je pisao da je kršćanin savršeno slobodan razlikovati dan od dana ili ne praviti razlike među njima?

Neki su komentatori dokazivali da se ovdje spomenuta razlika odnosi na sedmi dan, subotu. „Koji bi drugi dan rimski kršćanin smatrao da je iznad ostalih dana?“ pita R. C. H. Lenski.¹² Prema tom tumačenju Pavao smatra da je kršćanstvo ukinulo svako razlikovanje subote od drugih dana.

Međutim, treba zapaziti da pokušaj povezivanja subote iz Dekaloga s „danima“ spomenutim u ovom ulomku, nije uvjerljiv za svakoga.¹³ Tko je pred sobom mogao imati božansku zapovijed i reći drugima: „S tom zapovijedi možete postupati kako želite; uopće nije važno vršite li je ili ne“? Tako se ne bi mogao ponijeti nijedan apostol. A vjerojatno nitko ne bi bio više iznenađen takvom tumačenju nego sam Pavao, koji je osjećao veliko poštovanje prema Dekalogu, Božjem zakonu, prema zapovijedi koja je „sveta, i pravedna, i dobra“ (Rim 7,12). Krist, mjerilo Pavlova učenja, bio je neosporno svetkovatelj subote. A sam Pavao, kojeg se očito ne može ubrajati u „slabe“, svetkovao je subotu „po običaju“ (Dj 17,2; vidi Lk 4,16).

Ne postoji uvjerljiv dokaz za suprotno. Pavao nije imao nikakve sumnje u pogledu valjanosti tjedne subote. Stoga je teško pretpostaviti da bi pogani ili Židovi koje je Pavao obratio na kršćanstvo, bili željni napustiti „židovsku“ subotu za neki „svoj dan“. To se moglo očekivati samo u neko kasnije vrijeme u povijesti kršćanske crkve, i iz drugih razloga.

Židovske obredne subote

Tvrdilo se s velikom vjerojatnošću da Pavao jednostavno govori o blagdanima židovskog sustava, o sedam godišnjih obrednih subota koje je Bog uspostavio nakon oslobođenja Izraela iz Egipta.¹⁴ Neki su smatrali da imaju trajnu svetost, dok su drugi smatrali da su ukinute s nestankom obrednih institucija.

Pavao je mogao držati na umu slučaj židovskih obraćenika koji su se zalagali za održavanje ovih godišnjih blagdana i subota. Ali posebni dani tjedna o kojima je riječ u našem ulomku vjerojatno su dani posta. Ova misao zasniva se na samom kontekstu u kojem apstinencija ima dominantnu ulogu. Može biti da je među vjernicima koji su se strogo suzdržavali od konzumiranja mesa i vina – uz druge pored njih – bilo onih koji su to činili u određene dane. Pavlova izjava u Rimljanima 14,2: „Jedan naime vjeruje da smije sve jesti, a onaj koji je slab jede povrće“ (Šarić) neobično slični njegovoj misli u petom retku: „Netko razlikuje dan od dana, nekome je opet svaki dan jednak.“ (Šarić.) On spominje ova dva slučaja zajedno, i kasnije u poglavlju izjavljuje da čovjeka ne treba suditi prema onome što jede (redci 10-13), što bi dalo slutiti da Pavao govori o danima posta. Iz konteksta izgleda sasvim vjerojatno da Pavao ovdje povezuje jedenje sa svetkovanjem dana. Najvjerojatnije – prema je to nemoguće ustanoviti – apostolovodje govori o danima posta u kontekstu bilo djelomične ili potpune apstinencije.¹⁵

12 R. C. Lenski, *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans* (Columbus, Ohio, 1945), str. 821.

13 Vidi na primjer, Joseph Parker, *Romans and Galatians, The People's Bible* (New York, 1901), 26:123-125; A. Barnes, „Romans“, *Notes on the New Testament* (London, 1832), 4:299.300; Wilber T. Dayton, *Romans and Galatians, Wesleyan Bible Commentary* (Grand Rapids, Mich., 1965), 5:85, 86.

14 Vidi Levitski zakonik 23 i Brojevi 28; 29.

15 James Denney, „Romans“, *The Expositor's Greek Testament*, W. R. Nicoll, urednik (Grand Rapids, Mich.,

I u ovome su eseni mogli prouzročiti problem. Svakako je znakovito da su osim uzdržavanja od mesa i vina – bar povremeno – bili vrlo određeni po pitanju svetkovanja dana. Oni su posvetili određene dane koje glavna struja Židova nije svetkovala. Premda su esenske glavne svetkovine bile iste „kao u ostalom Izraelu, dodali su druge, koje su izgleda bile posebne za tu sektu“.¹⁶

Njihov liturgijski kalendar, načinjen prema kalendaru Jubileja, razlikovao se od službenog svećeničkog kalendara u Jeruzalemu. Neki smatraju da je kalendar Jubileja predstavljao drevno liturgijsko računanje u samome Hramu, da bi kasnije bio napušten u prilog lunarno-solarnog kalendara koji se koristio u helenističkom svijetu. „Nije nemoguće da je ova zamjena dovela do odvajanja esena“, primjećuje Marcel Simon.¹⁷ Kao što se moglo očekivati, postojala je osobita sklonost prema ovim naročitim danima.

Sada se pojavljuju neka relevantna promatranja koja mogu povezati predmet prehrane s razlikovanjem dana od dana. Eseni su se strogo uzdržavali od mesa i vina – bar povremeno. Dodali su redovnom židovskom kalendaru određene svetkovine. Rasprava o tome vodila se u židovstvu prije pojave kršćanstva. Može li biti da se ovaj sukob prenio u kršćansku crkvu i našao odjeka u Rimljanima 14? U tom slučaju postupak slabih se može usporediti s ranokršćanskim običajem spomenutim u *Didahama* o pošćenju dvaput tjedno.¹⁸ Nije li znakovito, a i relevantno, da u ovom dokumentu također imamo pitanje prehrane i dana povezano u kontroverzan problem?

Premda prethodno tumačenje ne možemo smatrati utvrđenom činjenicom, ne možemo ga ni ignorirati; ono, čini se, izgleda da je najvjerojatnija mogućnost u kontekstu u kojem je apstinencija dominantna karakteristika. Zbog toga smatram da Pavao u Rimljanima 14,5.6 govori o praksi apstinencije i posta u redovne, određene dane.¹⁹

1961), str. 702; Joseph Huby, *Saint Paul, Epttre aux Romains* (Paris, 1957), str. 455.456; Gaugler, *op. cit.*, str. 333.

16 Marcel Simon, *Les sectes juives au temps de Jesus* (Paris, 1960), str. 62.

17 Isto, str. 62.63. Vidi A. Jaubert, *La date de laCene, calendrier biblique et liturgie chretienne* (Paris, 1957), str. 51-56.

18 *Didache* (8:1) upozorava kršćane da ne poste s licemjerima drugog i petog dana u tjednu, već radije četvrtog i šestog.

19 Vidi F. J. Leenhardt, *The Epistle to the Romans* (London, 1961), str. 348,349. M. J. Lagrange izjavljuje: “II est assez clair, d’apr^s le contexte, qu’il s’agit d’abstinence.”—*Saint Paul, Epitre aux Romains* (Paris, 1950), str. 325.

SUMMARY

On Esteeming One Day as Better Than Another—Romans 14,5,6.

What was in Paul's mind when he indicated in Romans 14,5,6. the Christian's perfect liberty either to esteem one day above another or to fail to make any distinction at all among them? Was he objecting to Sabbathkeeping and attempting to prove that the "Jewish Sabbath" was "nailed to the cross" as some would hold? What was he saying to the Christian community in Rome.

Key words: *Sabbath; Jewish Sabbath; Essenes; Ceremonial-Sabbath*

Izvornik: Raoul Dederen. "On Esteeming One Day as Better Than Another – Romans 14,5,6." U *The Sabbath in Scripture and History*. Urednik, Kenneth A. Strand, Washington, D.C.: Review and Herald, 1982. Str. 333 – 337.

Prijevod: *Željko Porobija*